

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
АРХИТЕКТУРА
ARCHITECTURE

ՀՏԴ՝ 725

DOI:10.52971/18294316-2022.25.1-217

ԵՐԵՎԱՆԻ ՀՅՈՒՐԱՆՈՑՆԵՐԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՆՈՐ ՈՒՂՂՈՒԹՅԱՆ ԿԱՅԱՅՄԱՆ ԵՎ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ
ՏԱՐԻՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ
(«Ինտուրիստ» և «Մևան» հյուրանոցների օրինակով)

Անուշ Մադոյան

Հայաստանի ճարտարապետության և շինարարության ազգային համալսարան

Բանալի բառեր՝ նոր ուղղության կայացման և ձևավորման ժամանակաշրջան, հյուրանոցային ճարտարապետություն, ծավալա-տարածական հորինվածք, հատակագծային լուծում, ճակատ, զարդարվեստ:

Հոդվածում ներկայացված է Երևան քաղաքի «Ինտուրիստ» և «Մևան» հյուրանոցների ճարտարապետությունը, որ միտված է մեթոդապես բացահայտելու և փաստագրելու Երևանի խորհրդային ժամանակաշրջանի հյուրանոցային ճարտարապետության ծավալա-տարածական և հատակագծային առանձնահատկությունները և դրանց կապը պատմական հյուրատների, ժամանակաշրջանի եկամտաբեր տների և հյուրանոցների ճարտարապետության հետ: Ինչպես նաև՝ նշվածների ազդեցությունը խորհրդային տարիների հյուրանոցային ճարտարապետության ձևատեղծման վրա: Ընդգրկված հուշարձանների հետազոտությունը կատարվել է գրականության ուսումնասիրման, արխիվային նյութերի և դաշտային լուսանկարահանման մեթոդներով:

Ներածություն. Հյուրանոցային շենքերը Հայաստանում մինչ հիմա մասնակիորեն են ուսումնասիրվել պատմական առումով: Խորհրդային ժամանակաշրջանի հյուրանոցների ճարտարապետության ուսումնասիրությունը դեռևս առջևում է: Խորհրդային ճարտարապետության նվիրված աշխատություններում, այդ թվում՝ Վ. Հարությունյանի, Մ. Հասրաթյանի և Ա. Մելիքյանի (1968թ.), Լ. Դոլուխանյանի (1980թ. և 2015թ.), Ա. Գրիգորյանի և Մ. Թովմասյանի (1986թ.), Կ. Բալյանի (1987թ.), Դ.Քերթմենջյանի (2017թ.) և այլ ուսումնասիրություններում, անշուշտ, անդրադարձներ կան խորհրդային և հետխորհրդային հյուրանոցների հարցերին, սակայն այդ շենքերի ամբողջական ճարտարապետական վերլուծություններ չեն կատարվել: Ի տարբերություն նրանց՝ տվյալ հոդվածում ներկայացված շենքերը հետազոտվում են իրենց տիպաբանական, ծավալատարածական, շինարվեստի և այլ հարցերով ամբողջապես: Ներկայացվող հոդվածի նպատակն է ներկայացնել Նիկողայոս Բունիաթյանի հեղինակած «Բնտուրիստ» և «Սևան» հյուրանոցները ամբողջական ճարտարապետական մեկնաբանությամբ և իբրև գիտական խնդիր, իրականացնել նշված հյուրանոցների հատակագծա-տարածական ֆունկցիոնալ վերլուծությունը և դրանց բնութագրումը:

Որպեսզի հնարավոր լինի գիտական գնահատական տալ այդ հյուրանոցների ճարտարապետական ներդրմանը, նախ անհրաժեշտ ենք համարում հակիրճ անդրադառնալ Հայաստանում և մասնավորապես, Երևանում հյուրանոցային շենքերի պատմական ժառանգությանը, այնուհետև փաստագրավերլուծական կարգով ներկայացնել խնդրո առարկա հյուրանոցներն իրենց համալիր առանձնահատկություններով՝ գիտականորեն բնութագրելով դրանց տիպաբանական նորույթը, ծավալա-տարածական առանձնահատկությունները և շինարարական համակարգը:

1. Հյուրանոցային շենքերի զարգացումը Հայաստանում

Անդրադառնալով Հին Հայաստանում եղած հյուրանոցային շենքերին՝ պետք է նշել, որ դեռևս վաղ միջնադարում Հայաստանի վանական համալիրներում առկա էին հյուրատներ¹, որոնք ծառայում էին, որպես ճանապարհորդների հանգրվան: Այնուհետև, տեղեկությունների համաձայն, 10-11-րդ դարերում ձևավորվել են նաև քաղաքային տիպի քարավանատներ՝ խանապարաններ կամ փնդուկներ (պանդուկներ): Հյուրատները կամ քարավանատները կառուցվում էին միջազգային առևտրի տարանցիկ ճանապարհներին և սերտորեն կապված էին առևտրի զարգացման հետ: Սովորաբար ճանապարհների վրա ցերեկային մեկ օրվա հեռավորությամբ դասավորված այս հանգրվանները նախատեսված էին իբրև ճանապարհորդների կացարան, իսկ վաճառականների համար նաև շուկա ծառայելու նպատակով²:

¹ Халпахчян О. -1971. с.195.

² Հարությունյան Վ. -1960, էջ 11:

Խոսելով Երևանի հյուրանոցների և քարավանատների մասին՝ հարկ է նշել, որ քարավանատները կենտրոնացած էին Կանթարի (կամ Ղանթարի) շուկայի շրջակայքում, ինչպես նաև քաղաքից դուրս տանող՝ դեպի Նորքի բարձունքը, ճանապարհին: Պահպանված տեղեկությունները քարավանատների մասին հայտնում են, որ Կանթարի շուկայի մոտակայքում տեղակայված էին հին Օվշարի, Գյուրջի, Զառաբի քարավանատները և մի քանի նոր քարավանատներ, որոնք զբաղեցնում էին հսկայական տարածություններ և բաղկացած էին ներքին բակի պարագծային կառուցապատված բնակելի և հասարակական շինություններից՝ խանութներից, պահեստներից, ախոռներից և այլն: Փողոցի կողմից սրանք մեկ կամ երկհարկանի շենքեր էին, որոնք առաջին հարկի մակարդակում կազմակերպում էին անընդհատ ապակե ցուցափեղկերի առևտրական շարքեր: Շքեղ վերին հարկերը կապակցվում էին նույն ռիթմով կոնսոլային պատշգամբներով և միանման շքեղ հարդարված պատուհաններով³: Գրական տեղեկատվությամբ և պահպանված լուսանկարներով կարելի է եզրակացնել, որ Զառաբի քարավանատները գտնվել է շուկայից վեր՝ Կապույտ մզկիթի հետնամասում⁴:

19-րդ դարի վերջի և 20-րդ դարի սկզբի երևանյան հյուրանոցների ճարտարապետությունը միավորում է գործառական կառուցվածքի ընդհանուր ձևագոյացման սկզբունքը: Այս տեսանկյունից՝ իր ծագումնաբանությամբ այն նման է խանութներով եկամտաբեր տներին. գոտևորում ըստ հարկերի՝ առևտրային առաջին և բնակելի երկրորդ հարկերի համադրմամբ, որը համապատասխանաբար իր արտացոլումն է ստանում ճակատում՝ ցուցափեղկեր և համարների պատուհաններ⁵: Անդրադառնալով ավելի վաղ օրինակների՝ կարող ենք կազմել հյուրանոցների ծագումնաբանության շղթա՝ եկամտաբեր տները իրենց հերթին նման են վանական համալիրներին կից կառուցվող հյուրատներին. մոտ 20 քմ մակերեսով համարներ, որոնք դասավորված էին մի գծով և դուրս էին գալիս փայտյա ընդհանուր պատշգամբ: Պարիսպներից ներս կառուցված երկհարկանի հյուրատներում, որոշ դեպքերում առաջին հարկը հատկացվում էր տնտեսական կարիքների համար. պահեստ կամ սեղանատուն⁶:

Հյուրանոցների և հյուրատների ու եկամտաբեր տների տարբերությունը միայն երկրորդ հարկի հատակագծային լուծման և առաջին հարկի հասարակական տարածքների գործառույթների ընդլայնման մեջ էր. բացի խանութներից, տնտեսական նշանակության տարածքներից՝ նաև նախատեսվում էին ռեստորաններ և սրճարաններ⁷, ինչը ակնհայտ ներկայացնում է հյուրատան սեղանատան գործառույթի փոխառնությունը:

³ Гаспарян М. -2008. с. 37.

⁴ Նույնը:

⁵ Гаспарян М. -2008. с.156-157.

⁶ Халпахчян О. -1971. с.с. 195,197.

⁷ Гаспарян М. -2008. с.с. 156-157.

Ավելացնենք նաև, որ Երևանի հյուրանոցները երկհարկանի շենքեր էին՝ հատակագծում երկարավուն ուղղանկյուն, որոշ դեպքերում կարող էին ունենալ նեղ, կարճ կողային ելուստներ դեպի բակ: Առաջին հարկում գտնվում էին հասարակական սպասարկման տարածքներ և խանութներ, իսկ բնակելի համարները գտնվում էին երկրորդ հարկում: Համարների հատակագծման հիմքում ընկած էր միջանցքային երկկողմանի համակարգը⁸, որի նախատիպը Անիում հայտնաբերված քաղաքատիպ հյուրանոցն է՝ երկու կից շենքերով, որոնցից յուրաքանչյուրը երկարավուն բաց (կամ փակ, ծածկը չի պահպանվել) սրահ է՝ սրբատաշ քարերով սալարկված: Այդ բաց սրահների երկարությամբ երկու կողմերից առկա են լայն, մայթերի նման բարձրություններ, որոնց ուղղությամբ պատերի երկայնքով տեղավորված են 2,5 մ լայնությամբ և 5 մ խորությամբ 9-ական բաժանումներ՝ 18-ը՝ մի սրահում, և 36-ը՝ երկրորդում⁹:

Հին հյուրանոցների շենքերի ճակատներն ունեին ձգված համաչափություն, որ մեղմվում էր ուղղահայաց մասնահատումներով: Գլխավոր դեր էին կատարում կախովի պատշգամբներով շեշտված հատվածները: Պատշգամբների ծավալա-տարածական կառուցվածքը և դեկորատիվ հարդարանքը պատի հարթ ֆոնին հաղորդում էին ճակատին դինամիկա և ընդհատում բացվածքների երկար կրկնվող ռիթմը: Բացվածքները առաջացնում էին ցուցափեղկերի և պատուհանների ռիթմիկ շարքեր¹⁰:

2. «Ինտուրիստ», հետագայում՝ «Երևան», այժմ՝ «Գրանդ հոթել Երևան» հյուրանոց

Կառուցվել էր Երևանի առաջին գլխավոր ճարտարապետի՝ Նիկողայոս Բունիաթյանի¹¹ նախագծով, 1926թ.:

«Ինտուրիստ» հյուրանոցը մեկ նկուղային և չորս վերգետնյա հարկերով է, գտնվում է Աբովյան փողոցին կից ոչ մեծ կիսակլոր հրապարակում (այժմ՝ Շառլ Ազնավուրի) և ստեղծում է քաղաքաշինական որոշակի միջավայր:

Հատակագծում հնգանկյան տեսք ունի, պարագծային կառուցապատման օրինակներից է: Շենքի՝ Աբովյան փողոցի և հրապարակի անկյունային հատվածից ներս կազմակերպված է ձվաձև սրահը, որի առանցքով, նրա հետնամասում տեղակայված է հանդիսավոր աստիճանավանդակը, ձախից՝ Աբովյան փողոցի երկայնքով տեղադրված են խանութները, իսկ աջից՝ դեպի հրապարակը՝ ռեստորանը: Առկա են ավտոկայանատեղիներ: Նկուղային և առաջին հարկերում են կենտրոնացված բոլոր սպասարկման տարածքները՝ խոհանոց և հրուշակեղենի արտադրամաս, գրասենյակներ և լվացքատուն, վարսավիրանոց, տարադրամի փոխանակման կետ, լուսանկարչի սրահ, գրադարան: Մնացած երեք հարկերում տեղակայված էին 78 ընդարձակ և լավ կահավորված

⁸ Гаспарян М. -2008. с.с. 156-157.

⁹ Հարությունյան Վ. -1964, էջեր 76-78

¹⁰ Гаспарян М. -2008. с.с.156-157.

¹¹ Долуханян Л. -1980. с. 68.

համարներ, որոնցից 10-ը՝ լյուքս դասի և միայն մեկ 15 մահճակալներով հանրակացարանային համար:

Հատակագծային-հորինվածքային լուծումը, գլխավոր մուտքի կազմակերպումը ենթարկված են շենքի անկյունային դիրքին¹², որը լուծված է քառորդ շրջանագծով: Առաջին և երկրորդ հարկի մակարդակներում իրականացված է ռուստավոր սև բազալտից, ունի երկփեղկ, կամարակապ գլխավոր մուտք, որը առնված է կրկնակի՝ մեկը ծավալային, երկրորդը հարթային դորիական սյուներով կազմակերպված շքամուտքի մեջ: Շքամուտքի աջից և ձախից սիմետրիկ տեղադրված են մեկական կամարակապ պատուհաններ, իսկ երրորդ և չորրորդ հարկերում քառորդ շրջանագիծը, հետ ընկնելով, երրորդ հարկի մակարդակում առաջացնում է լոջա, որի անկյունային հատվածները ինչպես նաև պատուհանի եզրերը մշակված են բազալտե քարերով, իսկ վերին հարկի ծանր բազալտե քիվը կրում են երկու հարկի բարձրություն ունեցող չորսը զույգ հոնիական սյուներ:

Ճակատների անհավասար երկարությունից, ինչպես նաև տարբեր կողմերի ուղղվածությունից ելնելով՝ ճակատները սիմետրիկ չեն, բայց միաժամանակ հեղինակը փորձել է պահպանել անկյունային հատվածի երեք կամարակապ էլեմենտների գաղափարը: Աբովյան փողոցի ճակատի առաջին հարկի կամարակապ ցուցափեղկերի ռիթմը կոտրելու և կոմպոզիցիոն սիմետրիա ստեղծելու համար մեջտեղի երեք ցուցափեղկերի չափով շենքի հարթությունից չնչին ներս է տարել և կամարների թեման շարունակելով երրորդ և չորրորդ հարկերի մակարդակներում՝ ստացել ընդհանրական երեք կենտրոնական կամարներով հորինվածք: Երրորդ և չորրորդ հարկերի կամարներից յուրաքանչյուրն իր մեջ առել է զույգ տնտեսական պատշգամբներ: Ճակատի գծով մնացած աջակողմյան և ձախակողմյան զույգ կամարների վերին երկու հարկերը լուծված են երեք ռիթմիկ բացվածքներով, որոնցից մեջտեղինը կախովի պատշգամբների դուռ է: Դեպի հրապարակը ուղղված ճակատը առաջին և երկրորդ հարկի մակարդակներում լուծված է երեք կամարներով, առաջին և երկրորդ հարկերի մակարդակներում, ինչպես և Աբովյան փողոց ուղղված ճակատը մշակված են ռուստավոր բազալտե քարերով: Երրորդ և չորրորդ հարկերում ճակատը սվաղով է մշակված և լուծված ռիթմիկ բացվածքներով, յուրաքանչյուր հարկում հինգական բացվածքներ, որոնցից կամարների առանցքներով տեղադրվածները կոնսոլային պատշգամբների դռներ են: Ուղղաձիգ ռիթմը ընդհատվում է երկրորդ հարկի մակարդակում, շենքը ճակատներում ուրվագծող ոչ ծանր քիվով և երրորդ հարկի պատշգամբների ճաղերի մակարդակում՝ ավելի բարակ քիվով:

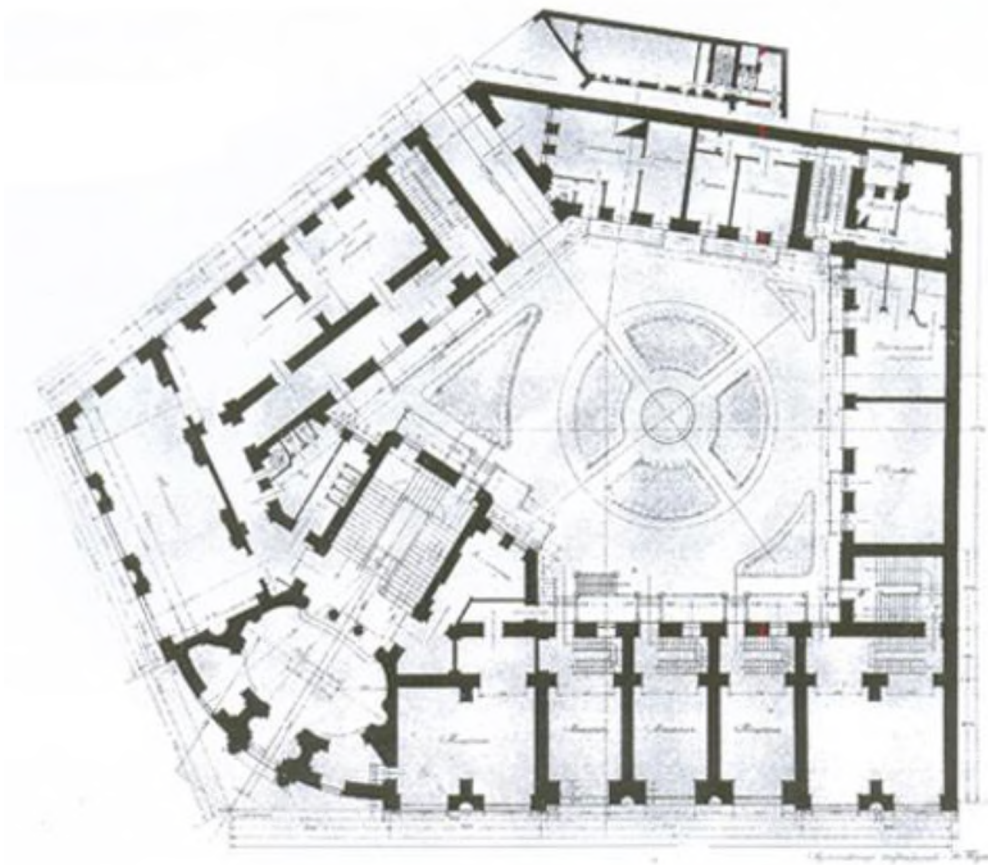
¹² Դոլուխանյան Լ. -2015, էջ 47:

1930-ական թթ. լուսանկար:
Фото 1930-х гг..

«Ինտուրիստ» («Գրանդ Հոթել») հյուրանոցը: Երևան: 1926 թ.:
Гостиница «Интурист» («Гранд Отель»). Ереван. 1926 г..

Նկ. 1 «Բնտորիստ» հյուրանոցի առաջին հարկի հատակագիծ

Խոսելով հարդարանքի մասին՝ հարկ է նշել, որ ոչ միայն ճակատների հարդարման նյութի տարբերությունը և սյունա-հեծանային համակարգն են ծառայել որպես գեղարվեստական արտահայտչականության միջոց, այլ նաև շենքի յուրաքանչյուր անկյունային հատվածի մշակումը սև բազալտով, նաև բոլոր պատշգամբների ցեմենտե բազրիքները, առաջին երկու հարկերի կամարների կենտրոնով տեղադրված սև բազալտից կեղծ բանալի-քարերը, նույն մեթոդով իրականացված երրորդ հարկի ուղղանկյուն պատուհանների վերնամասի դեկորատիվ բանալի-քարերը, ինչպես նաև չորրորդ հարկի պատուհանների մեկ ու մեջ սև բազալտե կամարներով և եռանկյունի ճակտոններով պսակները: Կոնստրուկտիվ համակարգը կրող պատերն են:

Հյուրանոցը մի քանի անգամ վերակառուցվել է, որոնցից առաջինի ժամանակ (համաձայն լուսանկարների՝ իրականացվել է 1930-ական թթ. առաջին կեսին)¹³ ավելացվել է ևս մեկ հարկ, որը զուրկ է դեկորատիվ հարդարանքից և պսակվում է թեթև քիվով, անկյունային հատվածում քիվը գծից ետ է դրված և առաջացնում է պատշգամբ: 1999 թ. «ՌԵՆԿՈ» ՍՊԸ իտալական և «Խորան» նախագծային կազմակերպությունների համագործակցությամբ իրականացվել են վերջին վերակառուցման և արդիականացման նախագիծը և վերակառուցման աշխատանքները¹⁴:

3. **«Սևան» հյուրանոցը**, հինգ վերգետնյա հարկերով տեղակայված է եղել Շահումյանի հրապարակի և ներկայիս Մ. Խորենացու փողոցի անկյունային հատվածում: Նախագծվել և իրականացվել էր Ն. Բունիաթյանի կողմից 1930-1939թթ.: Հարկ է նշել, որ այն կառուցվել էր երկու փուլով: Առաջին փուլով կառուցվել էր դեպի հրապարակ նայող թևը, իսկ երկրորդ փուլով՝ դեպի Մ. Խորենացու փողոցը նայող թևը: Շինարարության առաջին փուլում օգտագործվել էին նախագծման կոնստրուկտիվիստական ճարտարապետական-գեղարվեստական սկզբունքներ: Շենքի հատակագծի հետ տրամաբանորեն կապված տարածական-հորինվածքային լուծումը փոքր-ինչ բարդացված էր ասիմետրիկ կառուցվածքով: Այսուհանդերձ շենքը թողնում էր ամբողջական, հավասարակշռված տպավորություն: Հյուրանոցի երկրորդ փուլի իրականացումը 1932 թ.-ից հետո համընկել էր խորհրդային ճարտարապետության ուղղվածության պաշտոնական փոփոխման ժամանակաշրջանի հետ: «Դասական ճարտարապետության իրացման» կարգախոսը հանգեցրել էր նրան, որ շենքի ճարտարապետության մեջ դարձյալ սկսեցին օգտագործվել դասական ճարտարապետության տարրեր¹⁵:

Հատակագիծը ուներ հստակ լուծում՝ թևերի երկկողմանի սրահով կառուցապատում՝ տեղակայված յուրաքանչյուր հարկի անկյունային հատվածում¹⁶:

¹³ <http://hinyerevan.com/#!/photos/7349>, կայք /09.03.2022./

¹⁴ <https://mediamax.am/am/news/yerevan-XX-century/6049/>, կայք /09.03.2022./

¹⁵ Գողուխանյան Լ., 2015, էջ 48-50:

¹⁶ Арутюнян В., Асратян М., Меликян А., 1968, 179с.

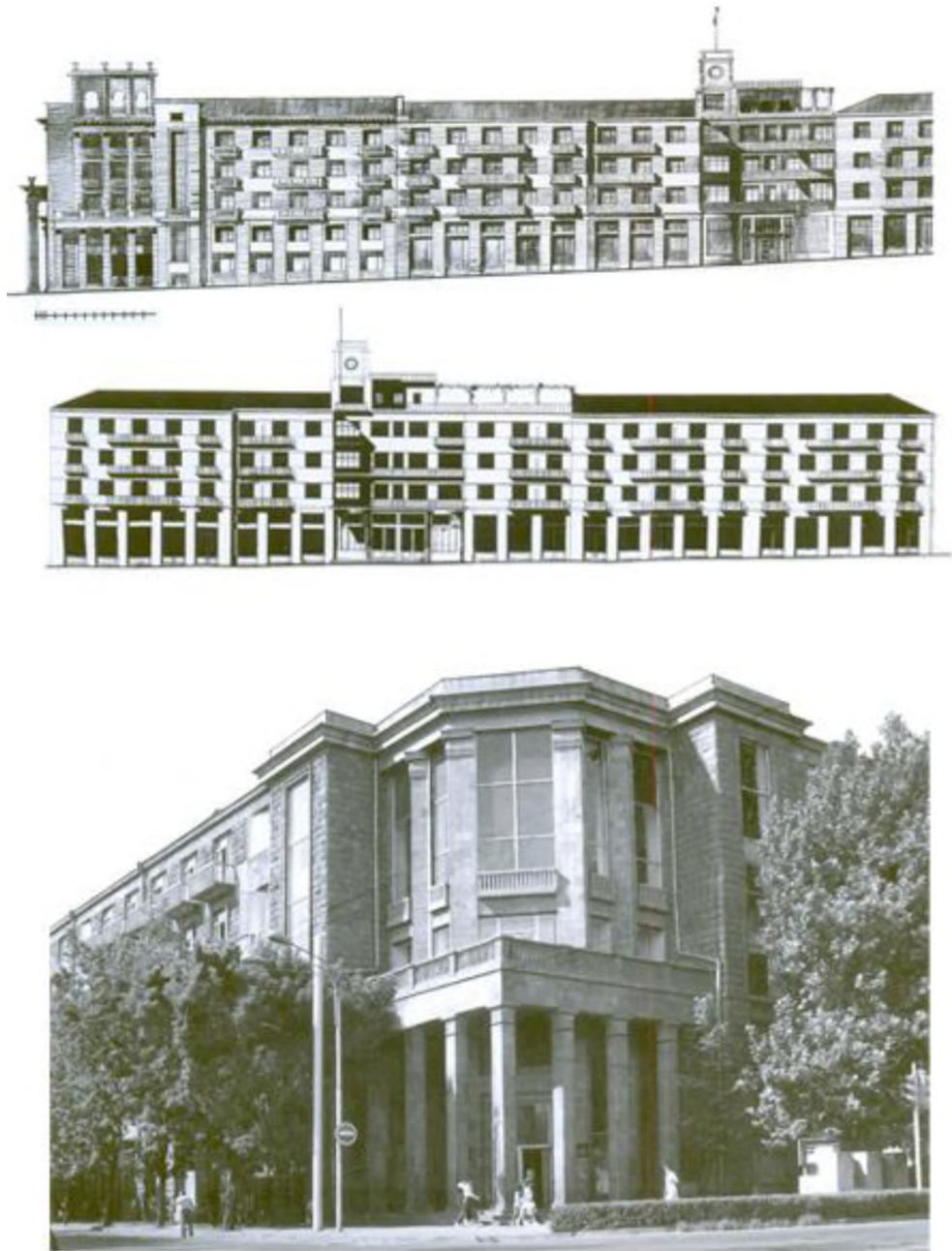
Առաջին հարկը հատկացված էր հասարակական սպասարկման համար՝ անկյունային հատվածում իրականացված էր սրահը ընդունարանով, աջ՝ դեպի հրապարակ նայող թևում, տեղակայված էին խանութները, իսկ դեպի ձախ՝ Մ. Խորենացու փողոցին նայող հատվածում, ռեստորանն և սրճարանն էին՝ առանձին մուտքերով:

Ընդունարանն ուղղակի կապ ուներ ոչ միայն առաջին, այլ նաև երկրորդ, երրորդ հարկերի հետ: Մա նախատեսված էր մարդկանց հաղորդակցությունը, շփումը ընդլայնելու համար: 1970-ականների վերջին «Սևան» հյուրանոցում բացվեց առաջին սաունան: Փոքրիկ տեղ էր՝ կազմված երեք համարից: Մուտքը հյուրանոցի ետևում գտնվող բակի կողմից էր:

Հյուրանոցն ուներ սովորական և լյուքս համարներ: Սովորական համարների կոմունալ հարմարություններն ընդհանուր էին: Լյուքս սենյակները շատ չէին և տեղավորված էին 4-րդ հարկում¹⁷: Շենքի անկյունային հատվածը հորինվածքային ընդգծված է բարձր սյուներով և անկյունային մասի բացակայությամբ: Առաջին և երկրորդ հարկերի մակարդակում այս հատվածը լուծվել է ուղղանկյուն հատակագծում դասավորված յուրաքանչյուր կողմից չորսական պարզ, առանց հարդարանքի քառակուսի հատվածքով սյուներով, որոնցից չորրորդը կրկնվում է երկու ճակատների համար:

Ներս ընկած հատվածը կես վեցանկյուն պրիզմայի ծավալ ունի, որի մեջտեղից կազմակերպված է գլխավոր մուտքը դեպի սրահ: Շքամուտքը շեշտված է սրբատաշ տուֆե պարզ շրջանակով: Կողքի հարթություններում գլխավոր մուտքին սիմետրիկ տեղադրված են երկու հարկի բարձրություն ունեցող գույգ վիտրաժներ: Այս եղանակով լուծված մուտքի հանգույցը հնարավորություն է տալիս նախամուտքի հարթակի և շվաքարանի, ինչպես նաև երրորդ հարկի մակարդակում ստեղծել հանդիսավոր լոջա: Երրորդից հինգերորդ հարկերում անկյունային հատվածում բարձրանում է միայն կես վեցանկյուն պրիզմայի ծավալը, որի անկյունային հատվածները լուծված են հատվածքում քառակուսի սյուներով, ևս մեկական սյուներ են տեղադրված եզրային, թեք հարթությունների կենտրոններում՝ առաջին հարկի սյուների համեմատ ավելի հաստաբուն: Երրորդից հինգերորդ հարկեր ձգվող սյուները պսակվում են ծանր քիվով և նրանց միջանկյալ հատվածներում տեղադրված են վիտրաժներ, որոնք ընդհատվում են չորրորդ հարկում ֆրանսիական պատշգամբների քարակերտ ճաղերով:

¹⁷ <https://mediamax.am/am/news/yerevan-XX-century/4682> , /09.03.2022/

Նկ. 2 «Սևան» հյուրանոցի ճակատները և լուսասեպար մուտքի անկյունային հատվածի:

Ի հակադրություն կենտրոնական հատվածի սրբատաշ շարվածքին՝ հրապարակին և Մ. Խորենացու փողոցին նայող ճակատների հատվածները իրականացված են ճակատների գծերից մի փոքր առաջ եկած ուղղանկյուն զուգահեռանիստի պլաստիկա ունեցող կոպտատաշ մշակված քարերից միասնական կտորներով, որոնց միջնամասերում ընդհանրական վիտրաժ է, որն ընդհատվում է առաջին և երկրորդ հարկերի միջև ու երկրորդ և երրորդ հարկերի բաժանարար նուրբ քիվով, իսկ վերևում պսակվում է կենտրոնական հատվածի ծանր քիվով: Շենքի ճակատների մշակման ընթացքում օգտագործվել են բազալտի և տուֆի հարդարման կոնտրաստային մշակման եղանակներ՝ կոպտատաշ և սրբատաշ¹⁸: Երկար ճակատների միապաղաղ բացվածքների ուղղաձգությունը կտրելու և ճակատային հորինվածքը աշխուժացնելու նպատակով, ճարտարապետը դիմել է կոպտատաշ շարվածքը երրորդից հինգերորդ հարկերի կոնսոլային պատշգամբների հորիզոնական գծերի շեշտադրմանը սրբատաշ շարով, ինչպես նաև Շահումյան հրապարակի կողմից շենքի վերջնամասի ճակատի գծից հետ տանելու մեթոդին: Դրա արդյունքում հետ ընկած հատվածի անկյուններում հնարավոր է եղել իրականացնել քառորդ շրջանագծի ուրվագծով պատշգամբներ: Այս հետ ընկած հատվածը Շահումյանի արձանի գծով պսակված է աշտարակով, որի վրա տեղադրված է շրջանաձև ժամացույց: Պատշգամբների ճաղերը մետաղական են և զուրկ հարդարանքից: Բացակայում են նաև այլ դեկորատիվ էլեմենտներ¹⁹: Կոնստրուկտիվ համակարգը պատային է:

Եզրահանգում: Երևանի խորհրդային ժամանակաշրջանի հյուրանոցային ճարտարապետությունը սերում է վաղ միջնադարյան հայկական վանական հյուրատների և քաղաքային տիպի հյուրանոցների զուգակցումից, ինչպես նաև իր զարգացման ընթացքում զուգահեռներ ունի եկամտաբեր տների և 19-րդ դարի վերջի և 20-րդ դարի սկզբի հյուրանոցների հետ: Միևնույն ժամանակ շինարարական արվեստի զարգացմանը համընթաց և ժամանակի պահանջներից ելնելով՝ ծավալով ավելի մեծ և գործառնություններով ավելի հագեցած է:

Ծավալահատակագծային առումով տեսնում ենք, որ ուղղանկյուն, միագիծ լուծմանը հակառակ՝ «Ինտուրիստ» հյուրանոցում հնգանկյուն հատակագիծ է, իսկ «Սևան» հյուրանոցում Լ-աձև հատակագիծ, ըստ հարկայնության՝ ունենք ակնհայտ աճ. երկհարկանի կառույցների փոխարեն առաջ են եկել համապատասխանաբար չորս և հինգ հարկանի հյուրանոցներ:

Շենքերի շինարարական համակարգը մնում է նույնը՝ պատային: Շինարվեստի զարգացման համընթաց՝ ունենում ենք քարե միդիա շարվածք, որտեղ կապակցանյութը

¹⁸ Арутюнян В. и др. -1968. с. 179.

¹⁹ Նույնը:

ցեմենտն է, ի տարբերություն ավելի վաղ ժամանակաշրջանի, երբ օգտագործվել է կրաշաղախ:

Խոսելով ոճական առանձնահատկությունների մասին՝ հարկ է նշել, որ, չնայած երկու հյուրանոցների նախագծերը իրականացվել են միևնույն հեղինակի՝ Ն. Բունիաթյանի կողմից, բայց «Ինտուրիստ» հյուրանոցը լուծված է դասական ճարտարապետության ոճով²⁰, մինչդեռ «Սևան» հյուրանոցի առաջին փուլը իրականացվել է կոնստրուկտիվիստական գեղարվեստական միջոցներով, իսկ երկրորդ փուլի ժամանակ վերադարձ է կատարվել դեպի դասականությունը²¹:

ГОСТИНИЧНАЯ АРХИТЕКТУРА ЕРЕВАНА: РАЗВИТИЕ В ГОДЫ СТАНОВЛЕНИЯ И ФОРМИРОВАНИЯ НОВОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ (на примерах гостиниц “Интурист” и “Севан”)

Мадоян А. В.

Ключевые слова: *период становления и формирования новой направленности, гостиничная архитектура, объемно-пространственные решения, принципы планировки, фасад, орнамент.*

В статье представлена архитектура гостиниц “Интурист” и “Севан” в городе Ереван, которая направлена на методическое раскрытие и документирование объемно-пространственных и планировочных особенностей гостиничной архитектуры города Ереван раннесоветского периода, а так же установления связи с исторической жилищной и гостиничной архитектурой и его влияние на гостиничную архитектуру дальнейших годов. Исследование включенных в работу памятников было осуществлено методом изучения литературы, архивных материалов и полевыми фотографиями.

²⁰ Գողուխանյան Լ.-2015, էջ 46

²¹ Նույն տեղում, էջեր 48-49:

HOTEL ARCHITECTURE IN YEREVAN: THE DEVELOPMENT IN ESTABLISHMENT AND TENDER OF NEW DIRECTION YEARS (on the “Intourist” and “Sevan” hotels examples)

Madoyan A. V.

Key words: *establishment and tender of new direction period, hotels architecture, volumetric solutions, planning principales, elevations, ornament.*

The article presents the architecture of “Intourist” and “Sevan” hotels in Yerevan which focused on methodological discovering and recording of volumetric and planning particular properties of hotels architecture of early Soviet period as well as to determine the relation between historical dwelling and hotel architecture and influence on later hotel architecture. The research of the monuments included in the work was carried out by methods of examination of literature, archive materials and on sight photographic recording.

Քրակա ն ու լ ի ն

1. **Դուրխանյան Լ.-2015**, Նիկողայոս Բունիաթյան. Երևանի առաջին գլխավոր ճարտարապետ, Անտարես, Երևան:
2. **Հարությունյան Վ.-1960**, Միջնադարյան Հայաստանի քարավանատներն ու կամուրջները, Հայպետհրատ, Երևան:
3. **Հարությունյան Վ.-1964**, Անի Քաղաքը: Միջնադարյան Հայաստանի քաղաքաշինության պատմությունից, «Հայպետհրատ», Երևան:
4. **Арутюнян В. и др. -1968**. Арутюнян В., Асратян М. и др., Ереван. Издательство литературы по строительству. Москва..
5. **Долуханян Л. -1980**. Архитектура Советской Армении 20-е годы, «Советакан грох». Ереван.
6. **Гаспарян М. -2008**. Архитектура Еревана XIX- начала XX века. «Ушардзан». Ереван.
7. **Халпахчян О. -1971**. Гражданское зодчество Армении, издательство литературы по строительству, Москва.
8. <http://hinyerevan.com/#1/photos/7349>, /09.03.2022/.
9. <https://mediamax.am/am/news/yerevan-XX-century/6049/>, /09.03.2022/.
10. <https://mediamax.am/am/news/yerevan-XX-century/4682/>, /09.03.2022/.
11. <https://www.grandhotelyerevan.com/ru/history-hotel/>, /09.03.2022/.

Ընդունվել է՝ 12. 04. 2022
Գրախոսվել է՝ 20. 04. 2022
Հանձնվել է տպ.՝ 25. 05. 2022

Տեղեկություններ հեղինակի մասին

ԱՆՈՆՆ ՄԱԴՈՅԱՆ՝ ՀՃԾԱՀ-ի ճարտարապետության տեսության, պատմաճարտարապետական ժառանգության վերականգնման և վերակառուցման, գեղեցիկ արվեստի և պատմության ամբիոնի ասիստենտ,
Էլ. փոստ՝ anush.madoyan@gmail.com